

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

היסטוריה דתי

יחידות ההגבר

תוכנית חדשה

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה חמישה נושאים:

נושא 1 – היהודים בתקופת מסעי הצלב

נושא 2 – שלושת העשורים הראשונים למדינת ישראל

נושא 3 – עליית המערב כציוויליזציה מודרנית חדשה

נושא 4 – היסטוריה וטכנולוגיה

נושא 5 – הודו, סין, יפן

מנושאים אלה יש לענות על ארבע שאלות סך הכול:

על שתי שאלות מן הפרק הראשון ועל שתי שאלות מן הפרק השני, ללא הגבלה של נושאים.

פרק ראשון – (30x2) – 60 נקודות

פרק שני – (20x2) – 40 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: כל חומר עזר מותר בשימוש.

ד. הוראות מיוחדות: בשאלה שבה יש לציין מקור, ציינו את שם המקור ואת מספר העמוד במקראה.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

בשאלון זה חמישה נושאים, 1-5. מנושאים אלה יש לענות על ארבע שאלות סך הכול: על שתי שאלות מן הפרק הראשון ועל שתי שאלות מן הפרק השני, ללא הגבלה של נושאים. בשאלות שבחרתם מן הפרק הראשון יש לענות על כל סעיפי השאלה.

נושא 1 – היהודים בתקופת מסעי הצלב

פרק ראשון

לכל אחת מן השאלות בפרק הראשון – 30 נקודות.

1. גזרות תתנ"ו

א. במאמר "תודעה וזיכרון – מקומם של הרוגי הקהילות בתודעה ההיסטורית היהודית" מוצגות פעולות בתחום הגופני, ההתנהגותי והמילולי, שנועדו לשמר את זכר מאורעות תתנ"ו בזיכרון היהודי לדורות. בחרו בשניים מן התחומים, וציינו אותם. הציגו פעולה אחת שנעשתה בכל אחד מהם (סך הכול – שתי פעולות). ציינו והציגו מקור ראשוני אחד המבטא כל אחת מן הפעולות שהצגתם (סך הכול – שני מקורות). (12 נקודות)

ב. לפניכם קטע מן המאמר של שמואל גליק "הרהורים על הזיכרון והנחלתו לדורות הבאים". קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

עד כמה באמת חשוב שהדורות הבאים יעצבו את חייהם ויזכרו את חוויות דורנו, לטוב ולרע? מהי הזכות (או אולי החובה!) שלנו להעמיס על הדורות הבאים עול כבד זה ולדרוש להכליל את הזיכרון המורכב של דורנו ב"זכור אל תשכח" הנצחי?

ושמא התועלת בהשקעת המאמצים לשמירת הזיכרון האישי, המשפחתי והלאומי, היא ממילא חסרת תכלית, כדברי קהלת: "אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחריהם" (קהלת א, יא), כך דרכו של עולם, גזרה שאין בלתה?...

אירועי שנים אלו חייבים להיחרת עמוק בזיכרון הקולקטיבי, למען הדורות הבאים, משום שהם משקפים את האתוס היהודי של קדושת החיים, השאיפה לחירות, והציפייה המתמדת לגאולה "עוד לא אבדה תקוותנו..."

הזיכרון ההיסטורי הוא מוטיב מרכזי ביהדות: "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביה ויגידה זקניה ויאמרו לה" (דברים לב, ז). מעגל החיים היהודי סובב סביב זיכרונות.

כיצד עושים זאת? כיצד מעצבים זיכרון שישמור על רוח האומה והתקווה לעתיד גם בימים קשים? כיצד משמרים חוויות וחורתים בזיכרון האישי והלאומי את המשמעות של יציאה מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה?...

סיפור יציאת מצרים מלווה אותנו בהנחת תפילין, בפסוקי שירת הים, בפרשת ציצית, בברכת המזון ובברכות שלאחר קריאת שמע בשחרית ובערבית. תכלית סיפור יציאת מצרים, כפי שמסופר בטקס בליל הסדר, היא לקבע בזיכרון הקולקטיבי את "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם" (דברים ה, יד). זיכרון מופלא זה ליווה יהודים גם בימים האפלים ביותר ועודדם להאמין כי "יש תקווה לאחריהם נאם ה' וישבו בנים לגבולם" (ירמיה לא, טז). האם ייחרתו הימים האלה בזיכרון היהודי הקולקטיבי של הדורות הבאים? התשובה על שאלה זו תלויה במה שנצליח להנחיל לדורות הבאים.

(מעובד על פי ש' גליק, "הרהורים על הזיכרון והנחלתו לדורות הבאים", אתר מכון שטרן למדעי היהדות)

על פי הקטע, ציינו שני ערכים המבססים את הטענה שחשוב שאירועים היסטוריים יונצחו בזיכרון הלאומי לדורות.

על פי הקטע, ציינו כיצד העם היהודי זוכר את יציאת מצרים.

מחבר המאמר כותב על זיכרון יציאת מצרים כך: "זיכרון מופלא זה ליווה יהודים גם בימים האפלים ביותר".

הסבירו את המסר שהועבר באמצעות זיכרון זה לאורך ההיסטוריה.

(8 נקודות)

ג. הציגו את טענתו של מחבר המאמר "תודעה וזיכרון – מקומם של הרוגי הקהילות בתודעה ההיסטורית היהודית"

בנוגע למידת קבלתן ודחייתן של פעולות זיכרון בקהילות יהודיות שונות בדורות שאחרי מאורעות תתנ"ו.

הסבירו מהי לדעתו המשמעות של טענה זו.

על פי הקטע, הסבירו מה משותף לעמדה המוצגת בקטע ולעמדה של מחבר המאמר "תודעה וזיכרון".

(10 נקודות)

2. ארץ-ישראל בתודעה היהודית

- א. במאמר "קדושת ירושלים ביהדות, בנצרות ובאסלאם" מוצגת מפה של ארץ-ישראל בתקופה המוסלמית. על פי שני רכיבים מן המפה, **הסבירו** מה אפשר ללמוד על המעמד של ארץ-ישראל באסלאם. מחבר המאמר קובע כי רק לעם היהודי יש זכות היסטורית, לאומית ודתית מהימנה על ארץ-ישראל. על פי המאמר, **ציינו שתי** דוגמאות הנוגעות למעמד של ארץ-ישראל אנ של ירושלים בדתות השונות, ו**הסבירו** כיצד דוגמאות אלה מבססות את הקביעה של מחבר המאמר. בתשובתכם ציינו דוגמאות שאינן באות לידי ביטוי במפה. (14 נקודות)
- ב. לפניכם קטע מן המאמר של אריה מורגנשטרן העוסק בזיקה שבין יהדות הגולה לארץ-ישראל. קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

על פי הכרוניקה המקובלת, הציונות נולדה לפני כמאה שנים כתנועה לאומית מודרנית, שביקשה לחולל מהפך במצבו של העם היהודי היושב בגלות ולהשיבו לחיים ריבוניים במולדתו ההיסטורית... אולם כפי שהדגישו ראשי התנועה עצמם, לציונות היו שורשים היסטוריים עמוקים יותר... ובכלל זה האמונה בגאולה הלאומית, שלפיה עתיד העם היהודי לשוב ברבות הימים אל מולדתו ההיסטורית שממנה נקרע... ההיסטוריון בן ציון דינור, חוקר תולדות הציונות, ראה בזיקה לארץ אבן יסוד של התודעה היהודית וחשב שכיסופים משיחיים מילאו תפקיד מכריע בקיומה של רציפות היסטורית בעלייה לארץ ובהתיישבות בה... העובדה שלמרות האכזבות, הקשיים והתלאות שנקרו בדרכם, הוסיפו יהודים מכל התפוצות לפעול במשך מאות שנים באורח מעשי - ונגד כל הסיכויים - כדי לכוון מחדש יישוב יהודי ושלטון יהודי בארץ-ישראל, מעידה עד כמה עזה הייתה הערגה שקשרה אותם למולדתם ההיסטורית, ועד כמה דומיננטית הייתה בתודעתם. על פי תפיסתו של דינור, הרגשות הלאומיים שעמדו ביסוד התחייה הציונית לא נולדו יש מאין בשלהי המאה התשע עשרה, ולא היו רק חיקוי של התעוררויות לאומיות אחרות שהתחוללו בעידן המודרני. הם היו נטועים עמוק בהווה הרוחנית והתרבותית של העם היהודי מדורי דורות... את התנועות האלה, שעל כמה מהן נודע לנו רק בזמן האחרון, הניע מתח משיחי חזק ששרר בעולם היהודי החל בתקופה הצלבנית ועד למאה התשע עשרה... כך לדוגמה, אחד הראשונים... היה רבי יהודה הלוי... שקבע... שהעלייה לארץ-ישראל היא תנאי הכרחי לגאולה וצעד ראשון בדרך להגשמתה. ביטויים לגישה זו יש בפיסטי הגלות והגאולה שכתב ובספרו "הכוזרי".

(מעובד על פי א' מורגנשטרן, "יהדות הגולה והכמיהה לציון, 1240-1840", בתוך **תכלת 12**, תשס"ב)

- על פי הקטע, **הציגו** את התפיסה של ההיסטוריון בן-ציון דינור בנוגע לתנועה הציונית. על פי הקטע, **הציגו** את הטענה שביקש דינור לשלול. על פי הקטע, **הציגו** את הקשר בין העלייה לארץ-ישראל ובין גאולת הארץ לדעת רבי יהודה הלוי. (8 נקודות)
- ג. על פי הנושא "מרכזיותה של ארץ-ישראל בתודעה היהודית במאות ה-11-13 וביטוייה המעשיים", **ציינו והציגו** מקור ראשוני אחד שבו באה לידי ביטוי הציפייה המשיחית שהתעוררה בקרב תלמידי חכמים החל מסוף המאה ה-12. **הציגו שתי** דוגמאות לפעולות מעשיות המבטאות ציפייה זו. (8 נקודות)

פרק שני

לכל אחת מן השאלות בפרק השני – 20 נקודות.

3. ממלכת ירושלים הצלבנית

על פי המאמר "ירושלים הצלבנית", הציגו שתי פעולות של הצלבנים בירושלים בתחום הבנייה, המשפיעות על המראה של ירושלים עד ימינו.
 על פי המאמר "השפעת הכיבוש הצלבני על העליה לרגל ועל התודעה היהודית ביחס לארץ ישראל", הסבירו כיצד השפיע הכיבוש הצלבני על ההיסטוריה של המסעות לארץ-ישראל בתקופה זו.
 מחבר מאמר זה טוען כי בתקופה הצלבנית חל שינוי בנוגע למסעות של יהודים לארץ-ישראל.
ציינו את השינוי שחל בנוגע למסעות יהודים לארץ-ישראל בתקופה הצלבנית, והציגו את ההוכחה ההיסטורית שמחבר המאמר מתבסס עליה.

4. היהודים בקהילות הריין עד המאה ה-11

היהודים באשכנז נחשבו ל"עבדי האוצר". הסבירו הגדרה זו.
 על פי המאמר "הקהילות היהודיות בימי הביניים", הציגו דוגמה אחת המעידה על דאגה של הקהילה לטובת הכלל ודוגמה אחת המעידה על דאגה של הקהילה לטובת הפרט.
הביעו את דעתכם: כיצד היה על הקהילה לבחור במקרה של התנגשות בין צורכי הכלל לצורכי הפרט? **נמקו את תשובתכם** על פי עולם הערכים שלכם.

5. היהודים בימי הביניים

במאמר "תהליכים מרכזיים בחיי היהודים בימי הביניים" מתואר האתגר שעמד לפני יהודי אשכנז באותה תקופה: לשמור את עצמם כחברה מיוחדת בדתה ובמנהגיה ולשמור את זהותם היהודית האיתנה למשך כל תקופת הגלות.
 על פי המאמר, הסבירו מדוע התלמוד, מקור ההלכה היהודית, לא סיפק מענה לכל הסוגיות הקשורות בחיי הדת בימי הביניים.
הסבירו את ההבדל בין היחס של הסביבה הנוצרית כלפי היהדות בארצות אשכנז ובין יחסה כלפי היהדות בארצות האסלאם.
ציינו שניים מן המנגנונים שאפשרו ליהודי אשכנז לעמוד באתגר של שימור ייחודיותו של העם היהודי.
הסבירו כיצד אחד מן המנגנונים שצייתם סיפק מענה לאתגר זה.

6. היצירה היהודית

על פי הפרק "הרקע החברתי והתרבותי לפעולתו של רש"י", רש"י עסק ביצירתו הרוחנית הן בפולמוס היהודי-נוצרי הן בנושא הגלות והגאולה.
הציגו דוגמה לעיסוק של רש"י בכל אחד מן הנושאים האלה ביצירתו (סך הכול – שתי דוגמאות).
 גם רבנו גרשום מאור הגולה (רגמ"ה) התייחס ביצירתו הדתית לנסיבות התקופה.
 על פי הפרק "רבנו גרשום מאור הגולה", הציגו דוגמה אחת לסוגיה הלכתית שבה עסק רגמ"ה, והסבירו כיצד היא נוגעת לנסיבות החיים של יהודים בתקופתו.

נושא 2 – שלושת העשורים הראשונים למדינת ישראל

פרק ראשון

לכל אחת מן השאלות בפרק הראשון – 30 נקודות.

7. קליטת העולים בעשורים הראשונים

א. למבצע "מהאונייה לכפר" (1954–1956) היו השפעות חיוביות והשפעות שליליות.

על פי המאמר "מי ומי ההולכים: אכלוסן של עיירות הפיתוח" של אבי פיקאר, הציגו שתי השפעות חיוביות והשפעה שלילית אחת של מבצע זה.

(8 נקודות)

ב. בשנים האחרונות טוענים היסטוריונים פוסט-קולוניאליים (היסטוריונים שמפרשים את היחסים בין קבוצות כיחסים בין

"מדכאים" ל"מדוכאים") שהמטרה של ההנהגה הישראלית הייתה לדחוק את העולים מארצות האסלאם למצוקה ולעוני כדי לשמר את עליונותם של תושבי הארץ הוותיקים.

לפניכם קטע מדברי בן-גוריון בכנס תלמידים ארצי שנערך בשנת 1954 ועסק בעולים שנשלחו לעיירות הפיתוח.

קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

לא נוכל להתקיים לאורך ימים במצב זה של קיום שני עמים. אל יתיימר היישוב הוותיק שממנו תצא תורה ובניו יהיו עורכי דין ופקידים ומנהלי מוסדות ומורים וסופרים, והעולים יהיו חוטבי עצים ושואבי מים. לא יהיה כדבר הזה בישראל. או שכולנו נעלה - או שכולנו נרד.

(א"ד קלמן, מנהיגים עולים – מפא"י והנהגת עיירות הפיתוח 1948–1965, האוניברסיטה הפתוחה, תשפ"ג, עמ' 65)

הסבירו אם דבריו של בן-גוריון בקטע זה תואמים את הטענה של ההיסטוריונים הפוסט-קולוניאליים.

הציגו שני נתונים או ציטוטים מן המאמר של אבי פיקאר התומכים בביקורת כלפי הממסד הקולט.

גם אבי פיקאר במאמרו וגם אניטה שפירא בספרה "ככל עם ועם" מציינים כי אומנם נוצר מצב בעיית הפיתוח,

אך לטענתם לא הייתה הדרה מכוונת של העולים מארצות האסלאם.

הציגו את הנימוק של אבי פיקאר אן את הנימוק של אניטה שפירא לטענה זו.

(12 נקודות)

ג. לפניכם קטע מדבריו של בן-גוריון בנוגע לחינוך ילדי העולים. קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

אני חושב שהעובדה שרוב ילדי העולים נרשמים לזרם העובדים (הזרם החינוכי שזוהה אידאולוגית עם מפלגת השלטון) אינה נובעת מבחירה של העולים... אני חושב שבמקומות רבים חברינו משתמשים באיומים של שלילת עבודה ובאיומים של שלילת מקומות מגורים מן העולים ומנצלים לרעה את שלטונם הכלכלי... אני אומר כי השלטון יילקח מאיתנו אם נשתמש בו כך... זה לפי דעתי עניין חמור למדינת ישראל, מפני שאם כבר בראשיתה היא תישען על ניצול חולשה של אדם, הדבר עלול להרוס את ההגמוניה [שליטה] של [מפלגת] פועלי ארץ-ישראל, ואולי אף להחריב את מדינת ישראל.

(מעובד על פי צ' צמרת, עלי גשר צר – החינוך בישראל בשנות המדינה הראשונות, 1997, עמ' 155)

על פי הקטע, הציגו את השיטה שנקטו כמה מחברי המפלגה בנוגע לחינוך ילדי העולים. הסבירו מדוע חשב בן-גוריון

שיטה זו בעייתית.

על פי אניטה שפירא בספרה "ככל עם ועם", הציגו תוצאה אחת של המשבר הממשלתי שנוצר בנוגע לחינוך ילדי העולים.

הסבירו כיצד שימשו צה"ל אן המערכת הפוליטית סוכני חברות מוצלחים בעבור העולים.

(10 נקודות)

8. ההתיישבות והמצב הפוליטי בישראל בעשורים הראשונים

א. כבר בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל הוקמו בגבולותיה היאחזויות נח"ל (נוער חלוצי לוחם). הראשונה שבהן הייתה נחל עוז, במערב הנגב הצפוני. לפניכם קטע מ"המנון הנח"ל". קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

נח"ל, נח"ל, הכון!
 עוד שוחז להבו
 האויב במבוא,
 נח"ל, נח"ל, הכונה ליום!
 אם קראונו לצו,
 לשלום או לקרב,
 נח"ל, נח"ל, לא ניד ורפיון!
 באשר נשלח - שם פנינו,
 על גבולות ישפנו אהלינו,
 נח"ל, נח"ל, הכונה, הכון!
 נח"ל, נח"ל, הכון!
 (מילים: יעקב אורלנד, מתוך אתר שירונט)

על פי המאמר "הנח"ל", הציגו את המטרה המוצהרת שעמדה מאחורי חקיקת הסעיף בחוק שירות הביטחון, שהוביל בהמשך להקמת הנח"ל (נוער חלוצי לוחם).

הציגו סיבה אחת לקושי לממש מטרה זו.

הציגו שניים מעקרונות היסוד של הנח"ל, המוזכרים במאמר.

הסבירו כיצד שני עקרונות היסוד שהצגתם באים לידי ביטוי בשני רכיבים מן הקטע שלפניכם מהמנון הנח"ל.

(10 נקודות)

ב. על פי המאמר "גבירותיי ורבותיי, מהפך", הציגו את השינוי שחל ביחס של הציבור הציוני-דתי כלפי מפלגת השלטון (מפא"י) בשנות השבעים.

הציגו את האירוע שגרם לחבר הכנסת קלמן כהנא מרשימת "החזית הדתית התורתית" להגיש הצעת אי-אמון בממשלה.

ציינו שני גורמים אחרים שהובילו להפסד של מפלגת השלטון בבחירות לכנסת ב-1977.

הביעו את דעתכם: האם מה שהוביל להפסד השלטון היה אי-אמון בתוך מפלגת השלטון פנימה או אי-אמון של גורמים מבחוץ? נמקו את דעתכם בעזרת שתי עובדות היסטוריות.

(10 נקודות)

ג. על פי המאמר "גאון ונדיב ואכזר", הציגו שתי דוגמאות המבססות את הטענה כי לאחר המהפך חל שינוי מהותי בעמדתו של מנחם בגין בנוגע להתיישבות בסיני.

הציגו דוגמה אחת המערערת טענה זו.

הסבירו מה הייתה לדעת מחבר המאמר הסיבה לנכונותו של בגין לחתום על הסכם שלום עם מצרים.

(10 נקודות)

פרק שני

לכל אחת מן השאלות בפרק השני – 20 נקודות.

9. המיעוטים בישראל

על פי הפרק "המיעוטים בישראל", בעשורים הראשונים לאחר קום המדינה לא הייתה התאמה מלאה בין מה שהובטח במגילת העצמאות ובין היחס של המדינה בפועל כלפי מיעוטים. **הסבירו** קביעה זו.

ציינו והציגו שני תחומים שהייתה בהם התאמה מלאה בין מגילת העצמאות ובין היחס של מדינת ישראל כלפי מיעוטים. בחרו באחד מן התחומים האלה: משפחה, תעסוקה, מנהיגות, ו**ציינו** אותו.

הציגו את השינוי שחל באורח חייהם של המיעוטים לאחר קום המדינה בתחום שבחרתם בו. **הסבירו** מה גרם לשינוי זה.

10. תורה ומדינה

על פי המאמר "חזון מדינת התורה בראשית ימי המדינה", **הציגו** הבדל אחד בין האתגר ההלכתי שעמד לפני הרבנים הרצוג, ולדנברג וגורן כשעסקו בענייני תורה ומדינה ובין האתגר שעמד לפני חכמי ימי הביניים כשעסקו בעניינים אלה.

על פי המאמר "עיצובה וגיבושה של הרבנות הצבאית", **ציינו** מה הייתה המטרה בהקמת הרבנות הצבאית בצה"ל.

הציגו שני הבדלים בין רבנות צבאית בצבא זר ובין רבנות צבאית בצבא יהודי-ישראלי.

ציינו והציגו את התפיסה שהניעה את בן-גוריון לתמוך בהקמת הרבנות הצבאית מצד אחד ולהתנגד לקיומן של יחידות דתיות נפרדות מצד אחר.

11. ישראל ויהדות ארצות הברית

על פי המאמר "ישראל ויהדות ארה"ב", **הציגו שני** גורמים לאכזבתו של בן-גוריון בנוגע לעלייה של יהודים מארצות הברית בעשור הראשון למדינת ישראל.

הציגו את "תוכנית דייוויס".

הציגו שתי נקודות דמיון בין תפיסתו של דייוויס ובין תפיסתו של בן-גוריון בנוגע לעלייה מארצות הברית.

12. "פרידה משרוליק"

על פי הפרק מתוך הספר "פרידה משרוליק", עוז אלמוג מציין שני שלבים בהתפתחות תנועות מהפכניות, כפי שאפיין אותם הסוציולוג הגרמני הנודע מקס ובר.

על פי הפרק, **ציינו והציגו** את שני השלבים.

הסבירו מדוע מהפכה חברתית נושאת פוטנציאל של הרס עצמי.

הסבירו כיצד עוז אלמוג מבסס את הדיון בנוגע לתולדות מדינת ישראל על שני השלבים שציינתם.

נושא 3 – עליית המערב כציוויליזציה מודרנית חדשה

פרק ראשון

לכל אחת מן השאלות בפרק הראשון – 30 נקודות.

13. עידן המהפכות הפוליטיות

לפניכם קטע שכתב ולטר גראב בנוגע להכרזת זכויות האדם והאזרח בצרפת.

קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

חרף מגרעותיה והיותה נעדרת ניסוחים ברורים בשאלת החירות, למשל, מהווה ההכרזה תעודה מפוארת של הישגים פוליטיים של ההשכלה הצרפתית, דוקומנט [מסמך] בעל ערך עצום לאנושות כולה. היום אנו עדים לכך שרעיונות הריבונות העממית, שאינה ניתנת להעברה ולחלוקה, רעיונות חופש האדם והשוויון הפוליטי, ולא רק השוויון בפני החוק, הרעיון הדמוקרטי, כל אלה נהפכים לנכס צאן ברזל בכל רחבי העולם. רק עתה, כעבור 200 שנה, אנו נוכחים בגדולתה של הכרזה זו, אשר הפכה את העולם הקודם, הפאודלי, העולם של ההיררכיה המסורתית הישנה, לעולם של אזרחים שווים.

(ל' גראב, "המהפכה הצרפתית", האוניברסיטה המשודרת, עמ' 38–39)

א. על פי הקטע, **הציגו** את ההסתייגות של הכותב מהכרזת זכויות האדם והאזרח.

הסבירו מדוע, למרות הסתייגות זו, הוא רואה חשיבות רבה בהכרזה על זכויות האדם והאזרח.

על פי המאמר "ייחודה של המהפכה הצרפתית", **הציגו** את השינוי שחל בהבדלי המעמדות בעקבות המהפכה.

ציינו איזה מעמד החל את המהפכה, ו**הסבירו** מדוע מפתיע שדווקא מעמד זה הוא שהחל את המהפכה.

(10 נקודות)

ב. בוועידה שעסקה בגיבוש חוקת ארצות הברית היו גם ויכוחים וגם פשרות.

על פי הנושא "המהפכה האמריקנית", **הציגו שניים** מן הוויכוחים הגדולים שנדונו בוועידה, ו**הסבירו** כיצד פתרו הצעות

הפשרה את הוויכוחים האלה (סך הכול – שני ויכוחים ושתי הצעות פשרה).

המהפכה האמריקנית והמהפכה הצרפתית קידמו רעיונות דומים. **צינו** רעיון אחד כזה המוזכר בקטע, ו**הסבירו** אם

הוא תואם את אחת מהצעות הפשרה שהסברתם או סותר אותה.

(12 נקודות)

ג. על פי הפרק "הקיום היהודי בצרפת", **הסבירו** מאיזו בחינה מימש נפוליאון ביחסו ליהודים את הרעיונות שנקבעו בהכרזת

זכויות האדם והאזרח, ומאיזו בחינה לא מימש אותם.

על פי הפרק "הקיום היהודי בארצות הברית", **הציגו** הבדל אחד בין מצב היהודים בארצות הברית ובין מצב היהודים

באירופה.

הציגו נקודת דמיון אחת בין מצב היהודים בארצות הברית ובין מצב היהודים באירופה.

(8 נקודות)

14. ראשית העת החדשה וגילוייה

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

הפלגותיו של פרדיננד מגלן בשירות מלך ספרד חשפו אזורים בעולם ונתיבי שיט שלא היו ידועים עד אז לאדם המערבי. מסעותיו של מגלן - לצד מסעותיהם של מגלי עולם נודעים אחרים כמו כריסטופר קולומבוס, וסקו דה גמה ואמריגו וספוצ'י - חותמים את ימי הביניים המאוחרים ומבשרים את תחילתה של העת החדשה המוקדמת. הספנים הגדולים בסוף המאה ה-15 ובתחילת המאה ה-16 התחילו בתוך כמה עשרות שנים בלבד, עידן חדש רצוף בתגליות ובכיבושים - עידן המאופיין במסעות כיבוש אימפריאליסטיים חסרי תקדים של שליטי אירופה, שהשתלטו במהירות וכמעט ללא התנגדות של התושבים הילידים על חבלי ארץ חדשים, מושבות, שבטים קדומים ונתיבי מסחר ושיט.

(מעובד על פי אתר הספרייה הלאומית, "500 שנים למות מגלן: המפות מתקופת גילוי 'העולם החדש'", ynet, 27.4.21)

- א.** על פי הקטע, ציינו מהו התהליך המבשר את תחילת העת החדשה המוקדמת, וה**סבירו** מדוע הוא מבשר אותה. בפרק המבוא "העת החדשה המוקדמת" מובאות דעות אחרות של היסטוריונים בנוגע לשאלה מהו האירוע או התהליך המבשרים את ראשית העת החדשה המוקדמת. ציינו שניים מן האירועים או התהליכים האלה. **הסבירו** מדוע לדעת מחבר פרק המבוא אין הסכמה בין ההיסטוריונים בנוגע לקביעת מועד תחילתה של העת החדשה המוקדמת.
- הביעו את דעתכם** בנוגע למחלוקת זו. **נמקו** את תשובתכם. (8 נקודות)
- ב.** בקטע נאמר כי מסעות הכיבוש בראשית העת החדשה התאפיינו בהשתלטות מהירה על חבלי ארץ חדשים, כמעט ללא התנגדות של התושבים הילידים. על פי הנושא "גילוי העולם החדש", **ציינו** את השמות של שלוש התרבויות שהכובשים האירופים פגשו בדרום אמריקה. בחרו בשתיים מן התרבויות שציינתם, **ציינו** את שמן, וה**סבירו** אם תהליך הכיבוש הספרדי של תרבויות אלה תאם את הקביעה שבפתיח. בפרק "סחר העבדים" נטען כי הכיבוש הספרדי יצר שלוש תופעות חדשות ביבשת החדשה: סחר עבדים, המרת הילידים לנצרות ואלכוהוליזם.
- הביעו את דעתכם:** איזו תופעה הייתה בעלת ההשפעה הרבה ביותר ביבשת? **נמקו** את תשובתכם על פי עובדה היסטורית. (12 נקודות)
- ג.** על פי המאמר "מקורות המדע המודרני", **הציגו** מה חידש חקר המדע המודרני לעומת חקר המדע שהיה נהוג לפניו. במאמר מוזכר לאונרדו דה וינצ'י, גדול האומנים והמהנדסים האיטלקים בראשית המהפכה המדעית. **אתרו** במאמר ציטוט מכתביו של לאונרדו דה וינצ'י, וה**ציגו** אותו. **הסבירו** על פי הציטוט כיצד בא לידי ביטוי אחד מן ההליכים של המדע המודרני. ג'ון לוק נחשב לאחד ההוגים המדיניים החשובים של עידן הנאורות. על פי המאמר "זכויות", **הציגו** את תפיסתו של ג'ון לוק בנוגע לחירות האזרח במסגרת המדינה. (10 נקודות)

פרק שני

לכל אחת מן השאלות בפרק השני – 20 נקודות.

15. הרנסנס והשפעותיו

על פי הפרק "חברת הרנסנס והתרבות ההומניסטית", למושג "הומניזם" היו במהלך ההיסטוריה מובנים שונים. **הציגו** שתי הגדרות שונות שניתנו למושג "הומניזם" עד העת החדשה. בתשובתכם התייחסו לזמן שבו ניתנה ההגדרה א לאדם שניסח הגדרה זו.

על פי הפרק "חברת הרנסנס והתרבות ההומניסטית", **הציגו** את ההגדרה של מחבר המאמר להומניזם שהתפתח באיטליה בתקופת הרנסנס.

לפניכם כמה משפטים שמייצגים את ההומניזם של תקופת הרנסנס.

משפט א: כפי שהסוס נולד לדהור, הפר לחרוש והכלב להריח עקבות, כך האדם... נולד לשני דברים: לדעת ולפעול.

משפט ב: השבח האמיתי של המידות הטובות מצוי במעשה.

משפט ג: האדם נולד להביא תועלת לאדם.

(י"פ רייס וא' גרפטון, **אירופה בראשית העת החדשה, 1460–1559**, רמות, תל אביב, תש"ס, עמ' 80)

בחרו במשפט אחד וציינו אותו.

הסבירו כיצד התפיסה ההומניסטית באה לידי ביטוי במשפט זה.

הביעו את דעתכם: כיצד הייתם רוצים שמשפט זה יבוא לידי ביטוי בחייכם א בחברה הישראלית בת ימינו?

16. מהפכת הדפוס והשלכותיה

מחברי המאמר "המצאת הדפוס" טוענים כי המצאה לעולם אינה יציר רוחו של אדם אחד אלא היא תוצר חברתי.

הסבירו טענה זו, **והציגו** שתי עובדות היסטוריות המוזכרות במאמר ומוכיחות טענה זו.

על פי מאמר זה, **הציגו** שתי השפעות תרבותיות של המצאת הדפוס על החברה באירופה.

במאמר "מהפכה בנצרות" מוצגת השאלה: האם הייתה הרפורמציה מתרחשת ללא מהפכת הדפוס?

ציינו את תשובת מחברת המאמר על שאלה זו, **ובססו** את תשובתה על שתי עובדות היסטוריות המובאות במאמר.

17. המהפכה התעשייתית

על פי הפרק "המהפכה הכלכלית של 1830", ההתקדמות הכלכלית באירופה במהלך המאה ה-19 לא הייתה אחידה. **הסבירו** קביעה זו.

הציגו שתי השפעות של התפתחות מסילות הברזל במהלך המאה ה-19.

במאמר "מרקם התרבות האירופאית" נטען כי אפשר להבין מדוע התגאו בני אירופה בהישגיהם במאה ה-19.

ציינו את שני ההישגים הגדולים ביותר של בני אירופה במאה ה-19. **הציגו** דוגמה לכל הישג שצייתנתם (סך הכול – שתי דוגמאות).

הביעו את דעתכם: איזה מן ההישגים שצייתנתם חשוב גם כיום? **נמקו** את דעתכם.

18. אימפריאליזם במאה ה-19

לפניכם קטע שבו הסופר אלבר ממי מתאר את דמות הכובש מנקודת ראותו של הנכבש. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחרי.

הכובש נמצא על כף אחת במאזניים שפָּפֶן האחרת נושאת את הנכבש. אם רמת חייו גבוהה, זה מפני שזו של הנכבש נמוכה. אם הוא יכול ליהנות מכוח אדם, ממשרתים מרובים ומיעוטי תביעות, זה מפני שאפשר לנצל את הנכבש ללא מצרים, ושהוא אינו מוגן על ידי חוקי המושבה... ככל שהוא נושם לרווחה, כך הנכבש נחנק.

(א' ממי, דיוקן הנכבש ולפני כן דיוקן הכובש, עמ' 34)

על פי הקטע, **הציגו** את הביקורת של אלבר ממי על מערכת היחסים בין הכובש לנכבש.

בפרק "האימפריאליזם במאה ה-19" בעמוד 152 במקראה מובאים שני בתים מן השיר "משא האדם הלבן" של רודיארד קיפלינג. **הסבירו** את המסר של שיר זה.

ציינו שני מקורות ראשוניים נוספים מן הפרק "האימפריאליזם" שבהם מובאות הצדקות שהשמיעו בני אירופה לאימפריאליזם.

הסבירו מה הן ההצדקות לאימפריאליזם המובאות בכל מקור שצייתנתם (סך הכול – שתי הצדקות).

נושא 4 – היסטוריה וטכנולוגיה

פרק ראשון

לכל אחת מן השאלות בפרק הראשון – 30 נקודות.

19. מהפכת הדפוס

לפניכם קטע ממאמרה של תרצה קלמן "כתובות באות ברזל ועופרת בדפוס, מהפכת הדפוס ויצירת החיבור 'בית יוסף'". קראו אותו, וענו על השאלות שאחרי.

רבי יוסף קארו הדפיס את חיבורו ההלכתי "בית יוסף" בסוף המאה הראשונה להמצאת הדפוס של גוטנברג, כשהייתה מהפכת הדפוס בשלב זה בראשיתה.

המאפיין הראשון של מהפכת הדפוס הוא היכולת לבחון זה לצד זה טקסטים רבים ושונים ולהשוות בין רעיונות שונים, וכל זאת בלי הצורך בנדודים או בהון בלתי מצוי. בזכות מהפכת הדפוס חזרו לבחון טקסטים עתיקים, וכך "המוזות חזרו לצמיחתן". כלומר היה אפשר להנציח מסורות קדומות באופן שלא היה אפשרי קודם לכן.

רבי יוסף קארו ציין בהקדמה לספרו "בית יוסף" שכלולים בו "כל חילוקי סברות הפוסקים, איש לא נעדר". דבר זה מחייב לבחון לעומק מי הם לדעתו כל הפוסקים. ברשימה של הפוסקים שהביא בספרו מוזכרים יחד, ללא הבחנה ביניהם, פוסקים מתקופות שונות וממרחבים גאוגרפיים שונים.

מאפיין שני של מהפכת הדפוס הוא קפיצת המדרגה בכמות העותקים של הספרים המודפסים והזהות בין העותקים. הייצור ההמוני והאחיד אפשר להפיץ ידע ולהגיע להסכמה כללית בנוגע לטקסטים משותפים שנמצאו בידיהם של המלומדים. הסטנדרטיזציה [יצירת תקן אחיד] של הספרים המודפסים הובילה לאפשרות לקבוע תקנים אחידים גם בתחומים נוספים מלבד הטקסט.

החשיפה לדפוס והבנת כוחו של כלי חדש זה מהותיות לכתיבת ה"בית יוסף". המטרות העומדות בתשתית הספר - כינוס כל השיטות ההלכתיות ודיון בהן בשלב הראשון, והפצה מהירה של טקסט הלכתי אחיד בשלב השני - תואמות את שני המאפיינים של מהפכת הדפוס. העובדה שהספרות ההלכתית שרבי יוסף קארו ציטט ישירות הייתה כולה מודפסת, מחדדת את ההשפעה של עולם הדפוס על "בית יוסף" כפי שהוא לפנינו. על אף הבדלים על בסיס גאוגרפי, התייחס רבי יוסף קארו לכל החיבורים שבידו באופן אחיד, בלי לייחס חשיבות למקורם. הוא הצהיר כי פסיקת ההלכה בספרו תובא כמסקנה לאור כל הדעות הקיימות, ולכן תהפוך למחייבת.

יצירת פסיקת הלכה אחידה הייתה בעיני רבי יוסף קארו תיקון למציאות של התפצלות הפסיקה, אשר נבעה מקשיי הגלות. הוא שאף ליצור מציאות שבה תהיה לעם היהודי תורה אחת וברורה ולפיה ינהגו כולם. ואכן, באמצעות המדיום החדש של הדפוס, הצליח רבי יוסף קארו ליצור ספרות הלכתית אחידה ומחייבת שהיא קו פרשת המים [ציון דרך חשוב] בהיסטוריה של ההלכה היהודית.

(מעובד על פי ת' קלמן, "כתובות באות ברזל ועופרת בדפוס", פעמים 148, תשע"ו, עמ' 9-25)

א. המחברת מזכירה בקטע את הביטוי "המוזות חזרו לצמיחתן". ביטוי זה מוזכר גם במאמר "הרנסאנס: המוזות חזרו לצמיחתן".

הסבירו את משמעות הביטוי הזה כפי שהוא מוצג במאמר "הרנסאנס: המוזות חזרו לצמיחתן".

ציינו דוגמה אחת ממאמר זה שבה המשמעות שהסברתם באה לידי ביטוי.

על פי הקטע, הסבירו כיצד הביטוי "המוזות חזרו לצמיחתן" משתקף בחיבורו של רבי יוסף קארו, ה"בית יוסף". (8 נקודות)

ב. על פי הקטע, שתי המטרות שעומדות בתשתית ה"בית יוסף" תואמות את שני המאפיינים של מהפכת הדפוס. הציגו את שתי המטרות האלה.

הסבירו כיצד המימוש של כל אחת מן המטרות האלה אפשר לרבי יוסף קארו לחולל מהפך בעולם ההלכה היהודי (סך הכול – שני הסברים). (10 נקודות)

ג. במאמר "ערבית ועברית" נטען כי בעקבות המצאת הדפוס נוצר "ארון הספרים היהודי". הסבירו טענה זו.

בנצרות ובאסלאם היו שהתירו את השימוש בדפוס בכתיבת כתבי קודש והיו שאסרו זאת.

ציינו את ההכרעה שהתקבלה בכל אחת משתי הדתות בנוגע לשימוש בדפוס בראשית ימיו, והציגו את הנימוק להכרעות אלה בכל אחת משתי הדתות (סך הכול – שני נימוקים).

הציגו השפעה אחת שהייתה להכרעה לאסור את השימוש בדפוס. (12 נקודות)

20. מן העת העתיקה לעת החדשה

א. במאמר "תורת הלחימה בעת העתיקה" מוצג איור ובו מתואר באמצעות תבליט קיר כיבוש העיר אשקלון (עמ' 111 במקראה).

ציינו והציגו שני סוגי כלי נשק מן העולם העתיק המופיעים באיור זה.
ציינו כלי נשק אחד שהיה בשימוש בעולם העתיק ואינו מופיע באיור.
 על פי מה שלמדתם, **הסבירו** מדוע כלי נשק זה אינו מופיע באיור.
 (8 נקודות)

ב. על פי המאמר "החרב המגן והסוס", האבירים במאה ה-9 באו ממגוון קבוצות באוכלוסייה. **הציגו שתיים מן הקבוצות האלה.**

ציינו שני גורמים לירידת כוחם של האבירים במאה ה-15.
הציגו שלושה כללים שהיו נהוגים בקוד האבירי, והסבירו כיצד השפיע הקוד האבירי על דמותו של האביר.
הביעו את דעתכם: מה הייתם רוצים שיישמר מן הקוד האבירי גם במלחמות של ימינו? בתשובתכם **התבססו** על עולם הערכים שלכם.
 (12 נקודות)

ג. לפניכם קטע מדבריו של הרב יעקב מדין, שנכתבו בימי מלחמת "חרבות ברזל". קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

מקובל לראות בניצחוננו של טיטוס וצבאו על הקנאים בירושלים בעת חורבן הבית השני דבר מובן מאליו, לנוכח עוצמתו של הצבא הרומאי, אך הניצחון לא היה מובן מאליו. יוספוס פלביוס, שהיה סופרו של טיטוס, מספר בספרו "תולדות מלחמת היהודים ברומאים" על אוירת הייאוש שהייתה במחנה הרומאי שצר על ירושלים ימים ספורים לפני ההבקעה, וטוען שמלחמתו של טיטוס יכלה להסתיים גם בתבוסה של הרומאים מול היהודים. אך בגלל המצור הקשה, היהודים נשברו ראשונים.

"הנשימה הארוכה" [סבלנות] היא שהכריעה בשלב האחרון את מצור סטלינגרד לטובת הסובייטים, ובישרה את תחילת נסיגתן של גרמניה הנאצית ובעלות בריתה עד לתבוסתן הסופית.

צ'רצ'יל נחשב לגדול המנהיגים במאה העשרים בעיקר בזכות יכולתו לעודד את הבריטים לספוג בגבורה את אבדותיהם הרבות בתחילת מלחמת העולם השנייה ולהמשיך במלחמה עד לניצחון.

כך הוכרע ברגע האחרון גם הקרב על שכונת "קטמון" במלחמת השחרור, כשהתברר ברגע הנסיגה שגם הערבים החלו לסגת. הניצחון בקרב זה קבע את גורלה של ירושלים המערבית, עד למלחמת ששת הימים. אחד מגיבורי הקרב בקטמון קבע לימים את האמירה - "כאשר לנו קשה, עלינו לזכור שגם לאויב קשה".

בעל הנשימה העמוקה והארוכה יותר ינצח במלחמה. ניצחון זה יקבע את גורלה של המדינה היהודית לדורות הבאים - לא פחות מכך, ואנחנו נמשיך לשאת בעול. כעומק נשימתנו וכוח סבלנו יהיה גם עומק הניצחון.

(מעובד על פי הרב י' מדין, "נשימה עמוקה וארוכה", מקור ראשון, 26.01.24)

על פי הקטע, **ציינו** מהו המרכיב החשוב ביותר הנדרש כדי לנצח במלחמה. בתשובתכם **התבססו** על דוגמה אחת מן הקטע.
ציינו והסבירו אם קטע זה תומך בנאמר במאמר "על טבע המלחמות" **אן** מתנגד לו.

על פי המאמר "ספרא וסייפא ומה שביניהם", **הסבירו** את ההבדל בין מקומה של המלחמה בזהות הלאומית של עם ישראל עד מרד בר כוכבא ובין מקומה אחרי המרד ועד מלחמת העצמאות.
 (10 נקודות)

פרק שני

לכל אחת מן השאלות בפרק השני – 20 נקודות.

21. מהפכת הדפוס והשפעתה

במאמר "אורייתנו וחינוך" מובאת שאלתו של מלומד בן המאה ה-15: "מדוע יש להעדיף את הזקנים על הצעירים מהם, אם יכול עתה איש צעיר לרכוש בלימודים שקדניים אותו הידע?"*.

הציגו את השינוי שחל בדרכי הלמידה וההוראה בבתי הספר ובאוניברסיטאות בעקבות מהפכת הדפוס.

ציינו שתי דוגמאות שבאמצעותן השינוי שהצגתם בא לידי ביטוי.

עם מהפכת התקשורת במאה ה-20 היה חשש שיחול שינוי נוסף בדרכי הלמידה של הדור הצעיר.

הסבירו חשש זה.

נסחו תשובה על שאלתו של המלומד בן המאה ה-15, לנוכח המציאות בימינו ועל פי עולם הערכים שלכם (בהקשר של תקשורת והשפעתה על הלמידה).

22. תקשורת וצנזורה

על פי המאמר "פסקווילים ומודעות קיר בחברה החרדית", **הציגו** תפקיד פוליטי ותפקיד נוסף של הפסקווילים במהלך ההיסטוריה (סך הכול – שני תפקידים).

הציגו דוגמה אחת לאירוע מן המאה ה-20 שבמהלכו השתמשו בפסקווילים או במודעות קיר.

על פי המאמר "דפוס וצנזורה", **הסבירו** את חשיבות תפקידו של הצנזור בשלב המעבר של הטקסט מכתב יד לדפוס.

23. הלוחמה החדשה

כותבי הפרק "הלוחמה החדשה" טוענים בנוגע לשימוש באבק השרפה בכלי נשק, שמצד אחד כלי הנשק החם הפכו את הלוחמה לנחלת המלוכה, ומצד אחר הם עשו אותה פרולטרית (עממית) יותר.

הסבירו משפט זה על שני חלקיו.

הציגו שני חידושים שהתחוללו בתחום הלחימה במאה השנים שבין 1450–1550, המאפיינים את הלוחמה החדשה.

הציגו תחום אחר שהושפע מן הלוחמה החדשה.

הציגו שם אחר לפרק "הלוחמה החדשה". **נמקו** את הצעתכם, ובססו אותה על הנאמר בפרק.

24. המלחמה המודרנית

על פי הפרק "אופייה של המלחמה המודרנית", **ציינו** שניים ממאפייני המלחמה המודרנית.

בחרו באחד מן המאפיינים שצייתם. **הציגו** מאפיין זה, **והסבירו** כיצד הוא בא לידי ביטוי במלחמת העולם הראשונה.

בחרו במקור חזותי אחד מן הפרק "מלחמת העולם הראשונה", **וציינו** את שמו. **הסבירו** כיצד בא לידי ביטוי במקור זה המאפיין שבחרתם.

הביעו את דעתכם: איזה מאפיין המוזכר בפרק "אופייה של המלחמה המודרנית" בא לידי ביטוי במלחמות בימינו?

נמקו את תשובתכם.

* מ' אליאב פלדון, מהפכת הדפוס, תל אביב, משרד הביטחון, 2000, עמ' 108

נושא 5 – הודו, סין, יפן – ציוויליזציות בעבר העתיק ובמפגש עם העולם המודרני

פרק ראשון

לכל אחת מן השאלות בפרק הראשון – 30 נקודות.

25. מאפייני הארצות במזרח אסיה לפני המפגש עם המערב

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

מתי התחילה ההיסטוריה בהודו? תלוי את מי שואלים... במחקר המודרני רווחות שתי תפיסות בנוגע לראשית הציוויליזציה [התרבות] בהודו.

תפיסה אחת מדברת על ציוויליזציה [תרבות] קדומה בצפון מערב התתיבשת. ציוויליזציה זו נשכחה לחלוטין והייתה חבויה תחת האדמה. אומנם קיומם של תילים ארכיאולוגיים מסתוריים היה ידוע היטב כבר באמצע המאה ה-19, אבל רק ב-1921, כשהתחילו לחפור בכמה מן האתרים הללו, התברר שהם מכסים על ערים ענקיות ולמעשה על ציוויליזציה ענפה, בת זמנן של בבל ומצרים העתיקות.

תפיסה אחרת מדברת על נוודים דוברי סנסקריט קדומה שהגיעו לאזור זה. ההמנונות ששרו נוודים אלה לאליהם מכונים ודות, והם היו למסד הסמכותי של התרבות ההינדואית. בפברואר 1786 פרסם בלשן בריטי את גילוייה של השפה הקדומה של הודו, הסנסקריט. נוסף על כך הוא גילה שהסנסקריט, היוונית והלטינית הן שפות אחיות. בכך הוא הכריז על קיומה של משפחת שפות - המשפחה ההודו-אירופית. מכאן, אפוא, שהחיבורים הקדומים ביותר במשפחה זו היו הוודות.

(מעובד על פי י' ברונר וד' שולמן, עין להודו, מאגנס, עמ' 19-20)

א. על פי הקטע, ציינו נקודת דמיון אחת בין שתי התפיסות המחקריות המוצגות בקטע.

על פי הקטע, הציגו את ההבדל בין שתי התפיסות המחקריות המוצגות בקטע.

על פי מה שלמדתם, ציינו מהו האזור שכונה בעבר "הודו".

על פי מה שלמדתם, ציינו שם נוסף של הודו, והסבירו את המשמעות של שם זה.

(12 נקודות)

ב. על פי מה שלמדתם, הסבירו כיצד גם הכתב הסיני וגם משטר הפקידות סיפקו מענה למציאות הגאוגרפית המורכבת בסין

(סך הכול – שני הסברים).

(6 נקודות)

ג. בחרו באחד מן התחומים האלה: שפה, כלכלה, שלטון, וציינו אותו.

על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, הציגו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין הודו ליפן בתחום שבחרתם בו.

על פי מה שלמדתם, ציינו תחום אחר הנוגע ליפן, והציגו את השפעתו על עיצוב התרבות הייחודית של יפן.

התרבות היפנית טיפחה ערכים מסורתיים שנבעו מתרבותה הייחודית.

ציינו ערך אחד, והציגו כיצד הוא בא לידי ביטוי ביפן לפני שנפתחה למערב. הסבירו אם לדעתכם ערך זה נוכח בחייכם כיום.

(12 נקודות)

26. שינויים מכריעים במדינות מזרח אסיה אחרי מלחמת העולם השנייה

א. עם סיום מלחמת העולם השנייה פרצה בסין מלחמת אזרחים, והיא נמשכה כארבע שנים. **הסבירו** כיצד אחת מתוצאותיה של מלחמת העולם השנייה במזרח אפסרה למאו טסה דונג לנצח את יריבו צ'אנג קאי שק. **הציגו** שני גורמים שהובילו רבים מתושבי סין להאמין ש"ההרשאה השמימית" נלקחה מצ'אנג קאי שק. **הציגו** כיצד פעלו חייליו של צ'אנג קאי שק בעקבות זאת. (10 נקודות)

ב. בקטע שלפניכם מובאים כמה סעיפים מחוקת יפן החדשה, שהוכרזה בשנת 1946. קראו אותה, וענו על השאלות שאחריה.

1. הקיסר יהיה סמל של המדינה וסמל של אחדות העם, ומעמדו יהיה מושתת על רצונו של העם, שבידיו נמצאת הריבונות.

9. מתוך שאיפה כנה לשלום בין-לאומי, המבוסס על צדק וסדר, מוותר העם היפני לעד על זכותו לנהל מלחמה, להפעיל כוח צבאי או לאיים בכוח צבאי כאמצעי לפתרון סכסוכים בין-לאומיים. כדי להגשים מטרה זאת לא תקיים יפן כוחות יבשה, ים ואוויר, או כל פוטנציאל מלחמתי אחר. זכותה של המדינה להיות צד במלחמה לא תוכר.

19. חירות המחשבה והמצפון היא זכות שאינה ניתנת לערעור.

44. התנאים הדרושים כדי להימנות עם הבוחרים או הנבחרים של שני הבתים [של הפרלמנט] ייקבעו בחוק, אולם תיאסר כל אפליה בשל גזע, דת, מין, מעמד חברתי, מוצא משפחתי, חינוך, רכוש או הכנסה.

(ב' שילוני, יפן המודרנית, תרבות והיסטוריה, שוקן, 2004, עמ' 342-345)

בחרו בשניים מן הסעיפים, וציינו אותם.

על פי כל אחד מן הסעיפים שבחרתם, **הציגו** את המציאות ששאפו האמריקנים ליצור ביפן לאחר כניעתה ב-2.9.1945. על פי מה שלמדתם, **הציגו** מה היה המצב ביפן לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, שאותו נועד לתקן כל אחד מן הסעיפים שבחרתם. (10 נקודות)

ג. בוועידת הליגה המוסלמית בלאהור בשנת 1940 הבהיר מוחמד עלי ג'ינה שהוא מחויב לפתרון של שתי מדינות. מאותה העת הייתה זו עמדתה הרשמית של הליגה. קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריה.

"ההינדים והמוסלמים משתייכים לשתי דתות שונות, שתי פילוסופיות שונות, מנהגים וספרויות שונות... לקשור שתי אומות כאלה בעולה* של מדינה יחידה, האחת כמיעוט והשנייה כרוב, יוביל ללא ספק להתמרמרות הולכת וגוברת ובסופו של דבר לחיסולו של המרקם שאותו תנסה לבנות ממשלתה של מדינה כזו".

* עול – כלי רתמה לבקר (מתוך הערך "חלוקת הודו", ויקיפדיה)

על פי דבריו של מוחמד עלי ג'ינה בקטע, **הציגו** את משנתו בנוגע לעתיד הרצוי של הודו. **בססו** את תשובתכם על שני רכיבים מן הקטע.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** את ההחלטה של בריטניה בנוגע לגורלה של הודו. **הסבירו** מדוע הגיעה בריטניה להחלטה זו לאחר מלחמת העולם השנייה. (10 נקודות)

פרק שני

לכל אחת מן השאלות בפרק השני – 20 נקודות.

27. מעמדות חברתיים בארצות מזרח אסיה

בהודו, בסין וביפן הייתה החברה מחולקת למעמדות, ובין המעמדות היו הפרדה והייררכיה.

בחרו בשתיים מן הארצות שלמדתם עליהן, וציינו אותן.

הציגו את מבנה המעמדות בכל אחת מן הארצות שבחרתם.

הציגו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין מבנה המעמדות בשתי הארצות שבחרתם.

28. מלחמת האופיום הראשונה

המצביא וההיסטוריון האתונאי תוקידידס כתב כי למלחמות הבלתי פוסקות יש מניעים עמוקים החבויים בטבע האדם.

מניעים אלה הם פחד, כבוד ואינטרסים.

בחרו בשניים ממניעי המלחמה על פי תוקידידס, וציינו אותם.

הסבירו כיצד מניע אחד שציינתם בא לידי ביטוי בגורם אחד שהביא את בריטניה לצאת למלחמת האופיום הראשונה.

הסבירו כיצד המניע השני שציינתם בא לידי ביטוי בגורם אחד שהביא את סין לצאת למלחמה זו.

לדעתכם, האם יכלו סין ובריטניה לפתור בדרך אחרת את המחלוקות ביניהן? בתשובתכם **התבססו** על שתי עובדות היסטוריות.

29. מלחמת העולם הראשונה במזרח אסיה

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

כשהגיעה לבייג'ינג הידיעה על ההחלטה שנפלה בפריז, התנפץ לרסיסים אמונם של הסינים בוילסון ובעקרונותיו האידיאליסטיים. סטודנטים זועמים התקוממו נגד מה שנראתה להם כבגידת המערב, ונשבעו להגן על שאן-דונג בדמם.

(ע' שר, צמיחתה של סין המודרנית, שוקן, 2005, עמ' 465)

על פי מה שלמדתם, **הציגו** מה היו התקוות שתלתה סין בוועידת ורסאי (פריז) בשנת 1919.

על פי מה שלמדתם, **הסבירו** ממה נבעה האכזבה של סין מן הוועידה.

הציגו שני ביטויים לאכזבה זו, שבאים לידי ביטוי בקטע.

יפן השתתפה בוועידת השלום בפריז שנערכה בסיום מלחמת העולם הראשונה.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** שניים מהישגיה של יפן בוועידת ורסאי.

30. תנועות לאומיות

לאורך ההיסטוריה היו תנועות לאומיות ששאפו להיפרדות של הלאום מן האימפריה ששלטה עליו, והיו תנועות לאומיות ששאפו

לאחד את כל בני העם במסגרת מדינית אחת.

בחרו בשתיים מארצות מזרח אסיה: הודו, סין, יפן, וציינו אותן.

בנוגע לכל אחת מן הארצות שציינתם, **ציינו** דמות אחת שתבעה היפרדות לאומית או דמות אחת שתבעה איחוד לאומי

(סך הכול – שתי דמויות, אחת מכל ארץ).

הציגו את התביעה הלאומית של כל אחת מן הדמויות שציינתם. בתשובתכם **התבססו** על פעולה אחת של כל דמות.

ציינו ערך שעל פיו פעלה אחת מן הדמויות ושעימו אתם מזדהים. **נמקו** את תשובתכם.

בהצלחה!